

Motion till riksdagen 2024/25:3439

av Mats Berglund m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2024/25:166 En lag om public service och riktlinjer för verksamheten 2026–2033

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att trygga public services oberoende och uppdragets bredd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en långsiktigt hållbar och tillräcklig finansiering av public service och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att villkoret om spegling av hela befolkningens variation samt kravet på ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv ska kvarstå i public service-uppdraget och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätthålla public services breda programutbud under kommande uppdragsperiod och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att public service-företagen även fortsättningsvis ska kunna vara närvarande på externa digitala plattformar i syfte att nå hela publiken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om granskning av public service och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja ambitionerna i public services utbud på de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk utöver regeringens förslag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Public service spelar en avgörande roll för ett demokratiskt samhälle. I tider av globalisering av det svenska medielandskapet, där stora internationella plattformsföretag har

haft stor inverkan på såväl reklammarknaden som publiken, och med långtgående digitalisering och förändrade medievanor, är public services roll central för saklig och opartisk information, professionell journalistik och faktagranskning, för att värna det svenska språket och den svenska produktionsmarknaden, för de nationella minoritetsspråken, för ett mångsidigt och brett programutbud och även för att bidra till gemensamma referensramar, integration och samhällsgemenskap. Inte minst handlar det om public services viktiga roll vid en kris eller krig och för att stärka samhällets motståndskraft mot desinformation.

För att public service fortsatt ska kunna bidra till demokratin krävs ett brett utbud som når hela befolkningen, en hög tillgänglighet samt ett högt förtroende hos allmänheten. Det kräver långsiktighet och stabilitet både i uppdraget och i finansieringen.

I Sverige har det länge funnits en bred politisk enighet kring betydelsen av en stark och oberoende public service. Denna tradition av blocköverskridande överenskommelser bör värnas eftersom den möjliggör långsiktig utveckling av verksamheten och stärker public services oberoende från kortsiktiga politiska influenser.

Under den parlamentariska utredningen valde regeringsunderlaget dessvärre att göra upp separat utanför kommittén i slutskedet, i stället för att söka enighet inom kommittén. Detta har påverkat flera avgörande delar av förslaget. Miljöpartiet anslöt sig därför inte till majoritetens linje i alla delar utan lade fram särskilda synpunkter och reservationer i likhet med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet.

Regeringens proposition följer i stort kommitténs betänkande, trots att flera remissinstanser lyft sin oro över vissa av betänkandets delar, inte minst finansieringsfrågan. I det följande utvecklas Miljöpartiets kritik mot propositionen, i synnerhet gällande finansieringsmodellen och utformningen av speglingsuppdraget, men även andra delar av public service-uppdraget där vi anser att justeringar krävs.

Finansieringen av public service

Miljöpartiet anser att public services finansiering måste vara långsiktigt stabil, förutsägbar och tillräcklig för att bolagen ska kunna fullfölja sitt breda uppdrag. Regeringens finansieringsmodell, baserad på kommitténs förslag, innebär en uppräkningsmodell med 3 procent för 2026, därefter 2 procent per år 2027–2030 och 1 procent per år 2031–2033. Vi menar att denna nivå på medelstillsdelningen är otillräcklig för att public service ska kunna leva upp till sitt breda uppdrag och sin roll i Sveriges beredskap.

I ett läge med hög inflation och ökade kostnader kommer en alltför låg uppräkningsmodell att urholka public service-företagens ekonomi. Den otillräckliga medelstillsdelningen som majoriteten i kommittén föreslagit sänder fel signaler om hur vi vill att public service ska utvecklas framöver och riskerar i praktiken att tvinga bolagen till nedskärningar i verksamheten.

En majoritet av de svarande remissinstanserna har noterat det glapp mellan uppdraget till public service-bolagen och den medelstillsdelning som presenterades i utredningen, att finansieringen helt enkelt är otillräcklig. Hit hör instanser som TCO och Saco, Journalistförbundet, Dramatikerförbundet, Svensk Scenkonst, Scen & Film, men också Sveriges Konsumenter, Institutet för mänskliga rättigheter, Kulturrådet och Folkbildningsrådet.

Public service har ett centralt uppdrag för både vår demokrati och totalförsvaret. Public services särställning för Sveriges beredskap framhävs även av Försvarsberedningen. Det säkerhetspolitiska läget för Sverige har förvärrats ytterligare sedan kommitténs betänkande presenterades i fjol – och behovet av resurser för att public service ska kunna leva upp till sitt beredskapsuppdrag har därmed ökat. En rimlig politisk respons för att möta vår osäkra omvärld hade därför varit att stärka public service genom att tillföra mer resurser. Detta framhävs även av Försvarsmakten i deras remissvar, där man konstaterar att medelstillelningen är otillräcklig för att täcka kostnadsökningar och behov kopplade till beredskapsfrågor och teknikutveckling.

I propositionen drar regeringen slutsatsen att ”de viktiga beredskapsuppdrag som företagen har och det nya säkerhetspolitiska läget efter Rysslands krig i Ukraina, bedöms kräva stora resurser vid uppdragsperiodens början”. Vi delar inte denna slutsats. Hoten mot Sveriges säkerhet förändras ständigt men kommer med all sannolikhet inte att avta de närmaste åren. Hybridkrigföring och desinformation är växande utmaningar vi måste hantera, som kommer att kräva kontinuerliga och ökade insatser.

Sammantaget anser Miljöpartiet, i likhet med övriga oppositionspartier, att riksdagen bör säkerställa en finansiering som täcker kostnadsutvecklingen så att public service kan behålla sitt breda uppdrag och sin kvalitet. Att inte fullt ut kompensera för exempelvis höga inflationstal innebär att public service på sikt måste minska sitt utbud, vilket inte gagnar vare sig publiken eller mediemångfalden. Public service bör ses som en demokratisk kollektiv nytthet som alla medborgare finansierar, och resurstillelningen måste spegla detta ansvar. Vi föreslår att regeringen får i uppdrag att återkomma med en justerad finansieringsmodell som garanterar public service-bolagen tillräckliga och hållbara ekonomiska förutsättningar under hela uppdragsperioden.

En fråga som förblir olöst i regeringens proposition är hur kostnaden för marknätet ska hanteras framöver. En utredning ska presenteras hösten 2025 och kulturministern har avisert att hon avser att återkomma i frågan, men vi vill uttrycka vår oro inför vilka konsekvenser detta kan få om regeringen inte tar sitt ansvar. Kommittén konstaterar i sitt betänkande att marknätet för radio och tv har stor betydelse för beredskapen, och att radio- och tv-kanaler med hänsyn till den robusthet som finns i marknätet lämpar sig särskilt väl för sändning av VMA. Försvarsmakten delar den bedömningen i sitt remissvar. Det är alltså av yttersta vikt att regeringen går fram med ett förslag för hur marknätetskostnaderna ska finansieras.

Speglingsuppdraget, mångfald och jämställdhet

En central del av public service-uppdraget är att skildra hela samhället ur olika perspektiv, så att alla människor kan känna igen sig oavsett vem man är eller var man bor. Tidigare har detta uttryckts genom ett tydligt krav på att programverksamheten som helhet ska bedrivas utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Tyvärr föreslås detta krav nu utgå. Miljöpartiet anser att det är ett olyckligt och onödigt steg att stryka skrivningarna om public services ansvar för mångfald och jämställdhet. Diskriminering och ojämställdhet existerar i alla högsta grad i samhället. Att aktivt främja mångfald och motverka diskriminering på alla nivåer inom public service bör fortsatt framgå tydligt av uppdraget.

Regeringen har motiverat borttagandet med att jämställdhet och mångfald redan är självklara värden som ingår implicit i det övergripande demokrativillkoret. Men om så verkligen är fallet finns det ingen anledning att stryka de uttryckliga villkoren – detta

framstår snarare som symbolpolitik. Miljöpartiet anser att det hade varit bättre att behålla villkoren om jämställdhet och mångfald, samtidigt som man kunde ha minskat den detaljstyrande uppföljningen. Faktum är att det inom kommittén fanns ett alternativt förslag som skulle ha låtit villkoren stå kvar men förenklat uppföljningen, något som kunnat skapa enighet. Detta har regeringen valt att förbise.

Vidare motsätter vi oss förändringen i speglingsvillkoret från att ”spegla variationen i hela befolkningen” till att enbart ”spegla hela befolkningen”. Denna ändring är svårbegriplig då den inte innebär någon egentlig skillnad i sak för uppdragets uppföljning utan endast riskerar att urvattna och skapa förvirring. Även uppdraget att spegla ”hela befolkningen” måste naturligtvis följas upp och inkluderar per definition variationen bland befolkningen. Miljöpartiet vill behålla den tidigare formuleringen som tydliggör att public service ska spegla samhällets mångfald.

Public services programutbud och kanalstruktur

Miljöpartiet värnar ett fortsatt brett programutbud inom public service, vilket inkluderar nuvarande kanalstruktur hos SVT, SR och UR. Regeringen föreslår i proposition, i enlighet med kommittémajoriteten, att kravet på antal programtjänster (kanaler) görs mer flexibelt. Det innebär att public service inte längre garanteras att driva samma antal kanaler som i dag utan skulle kunna minska antalet sändande kanaler. Vi anser att detta är fel väg att gå. Tillsammans med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet reserverade vi oss i kommittén mot förslaget att lätta på kravet om antal programtjänster. Att tillåta en minskning av antalet kanaler, i en tid då public service redan pressas av begränsade resurser och hög inflation, riskerar att leda till nedläggningar, vilket skulle minska utbudets bredd.

Public service-bolagen behöver förvisso anpassa sig till ett förändrat medielandskap och finnas där publiken finns, men att göra det genom att skära ned på hela kanaler med särskild profil vore olyckligt. Varje kanal inom public service fyller en funktion och vänder sig ofta till olika målgrupper; att lägga ned en sådan kanal skulle ofrånkomligen innebära att vissa genrer eller publiksegment får ett sämre utbud. Detta står i direkt motsats till ambitionen om ett brett uppdrag som attraherar hela befolkningen. Vid kriser eller särskilda händelser är det extra viktigt att public service kan nå ut brett – då behövs flera kanaler och plattformar för att olika grupper ska kunna ta del av tillförlitlig information.

Redan i dag finns det dessutom möjlighet för public service-företagen att vända sig till riksdag och regering med önskemål om att efter företagets förutsättningar justera antalet kanaler. Men då föranleder det en politisk diskussion och förankring, vilket vi menar borde vara ett krav.

Miljöpartiet vill därför att riksdagen markerar att public service även fortsättningsvis ska ha ett lika brett utbud av programtjänster som i dag. Regeringen bör inte genomföra förändringar som under uppdragsperioden 2026–2033 tvingar fram nedläggning av kanaler eller reducerar programutbudets omfattning. Ett fortsatt brett uppdrag ger igenkänning för publiken och stärker förtroendet för public service över tid. Det är också en garanti för att public service kan fungera som en samlande kraft i kristider.

Granskning av public services verksamhet

I propositionen föreslås att public service-verksamheten ska bli föremål för flera nya granskningar. Regeringen anger inte när studierna ska genomföras utan ”avser återkomma om de närmare formerna”. Miljöpartiet ställer sig frågande till syftet och effekten av dessa granskningar. Vi ser en risk att det handlar mer om att utöva politisk kontroll än att faktiskt stärka transparens och effektivitet. Det framstår som oklart vilket faktiskt problem regeringens förslag om utökad granskning är tänkt att lösa. Det riskerar också att binda upp resurser för public service-företagen samtidigt som medelstilledningen redan är för låg.

Public service är redan i dag ett av de mest genomlysta och utvärderade systemen i svensk offentlighet. Verksamheten granskas av oberoende nämnder, revisorer, forskare, myndigheter och av medborgarna själva – genom insyn, mediekritik och debatt. De tre public service-företagen publicerar själva detaljerade årsrapporter, och varje år sker en systematisk utvärdering av måluppfyllelse, räckvidd och förtroende. Forskningen visar att Sverige är ett av de länder där public service har högst förtroende och störst räckvidd i befolkningen.

I det ljuset är det inte uppenbart varför ytterligare genomlysningar skulle behövas. Miljöpartiet anser att regeringens förslag riskerar att försvaga snarare än stärka tilliten till public service, särskilt om granskningen uppfattas som ett medel för politisk styrning.

Vi delar inte regeringens slutsats om att fokus på ökad granskning och uppföljning per automatik leder till stärkt legitimitet eller förtroende för public service. Det är av vikt att resursanvändningen för granskningen och uppföljningen står i paritet med nyttan.

Public service på externa plattformar

Propositionen innehåller förslag om skärpt fokus på public service-bolagens egna plattformar och en mer restriktiv hållning till närvaro på externa plattformar. Miljöpartiet delar uppfattningen att public service huvudsakligen ska stärka sina egna plattformar som SVT Play och SR Play, vilka är fria från kommersiella intressen och helt i allmänhetens tjänst. Samtidigt menar vi att det är viktigt att public service når ut till hela befolkningen, inklusive grupper som kanske inte självant söker sig till SVT:s och SR:s egna plattformar. Särskilt yngre målgrupper konsumerar nyheter och medier via globala internetplattformar och sociala medier. Public service måste ha möjlighet att finnas även där publiken befinner sig, givetvis på ett sätt som är ansvarsfullt och inte otillbörligt konkurrenssnedvridande.

I rapporten Kraftsamling (Ds 2023:34) konstaterar Försvarsberedningen att den antagonistiska hotbilden mot Sverige är bred och alltmer komplex samt att hoten bl.a. inkluderar otillbörlig informationspåverkan med syftet att påverka olika målgruppers uppfattningar, beteenden och beslutsfattande. Sverige är utsatt för påverkanskampanjer, påverkansoperationer och desinformation från antagonistiska aktörer som hotar och undergräver Sveriges säkerhet och hotar svenska intressen. Sociala medier är därför viktiga kanaler för att nå ut till yngre målgrupper med strategisk kommunikation och korrekt information såväl i fredstid som vid höjd beredskap.

Regeringens bedömning om en ”återhållsam strategi” för public service på externa plattformar samt särskilda konsekvensbedömningar innan närvaro på nya plattformar kan vara välmenande men riskerar att bli onödigt byråkratisk. Det viktiga är att public service-innehåll håller hög kvalitet och når ut brett – inte var det publiceras. Vi vill

betona att public service redan i dag iakttar försiktighet vid publicering på externa plattformar. Riksdagen bör uppmana regeringen att inte införa regler som försvårar public service-företagens närvaro på relevanta digitala plattformar. I stället bör fokus ligga på att public service ska följa sitt uppdrag oavsett medium och att eventuella risker (t.ex. kring konkurrens eller integritet) hanteras genom riktlinjer och uppföljning, inte genom förbud eller överdriven restriktivitet.

Public service och nationella minoritetsspråk

Miljöpartiet värnar särskilt om public services uppdrag gentemot de nationella minoriteterna och svenskt teckenspråk. Propositionen innehåller förslag om att det samlade utbudet på jiddisch ska öka under perioden och att det samlade utbudet på övriga nationella minoritetsspråk (finska, meänkieli, romani chib och samiska) samt teckenspråk minst ska bibehållas på 2025 års nivå. Förstapubliceringar på vart och ett av de nationella minoritetsspråken ska dock öka. Detta är steg i rätt riktning, men vi anser att ambitionerna borde vara högre.

I kommittén drev Miljöpartiet på för att stärka och bredda utbudet på minoritetsspråken. Vi hade gärna sett att kommittén landat i ännu mer långtgående förslag på detta område. Det samlade utbudet på flera av minoritetsspråken är i dag för lågt – inte minst för romani chib, meänkieli och de samiska språken. Bland yngre inom minoritetsgrupperna finns ett växande intresse för att återta och bevara sitt språk och sin kultur. Då krävs att public service erbjuder både nya program på dessa språk och ett brett utbud över tid som minoritetspubliken kan ta del av.

Särskilt vill vi framhålla rekommendationerna från de pågående försoningskommissionerna: Tornedalskommissionen har i sin rapport pekat ut ett ökat utbud på meänkieli som en angelägen åtgärd, och där borde kommittén enligt vår mening ha tagit tydligare steg. Även den samiska sannings- och försoningskommissionen kommer inom kort att presentera sina slutsatser – att redan nu planera för en utökning av utbudet även på samiska vore ett viktigt led i försoningsarbetet.

Miljöpartiet stod tillsammans med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet bakom en gemensam reservation på kommitténs betänkande som krävde högre ambitioner för såväl de nationella minoritetsspråken som teckenspråk under kommande tillståndperiod. Vi anser att public service-uppdraget på detta område bör stärkas ytterligare. Regeringen bör säkerställa att public service-företagen får resurser och tydliga mål för detta arbete.

Miljöpartiet vill även framhålla vikten av public services utbud på de andra minoritetsspråken. Kommittén har landat i ett välavvägt resonemang här om vikten av utbud på andra språk, för såväl tillgången till opartisk och saklig samhällsjournalistik som känslan av delaktighet i det svenska samhället och för att tillgodose de språkliga behoven hos barn och unga som har ett annat modersmål än svenska. Uppdraget föreslås inte ändras från i dag; samtidigt hyser vi en oro för att de snäva ekonomiska ramarna riskerar att medföra att detta uppdrag nedprioriteras, något vi inte vill se.

Genom att satsa på minoritetsspråk och teckenspråk i public service uppfyller Sverige inte bara sina förpliktelser gentemot minoriteterna utan berikar också medielandskapet för alla. Det handlar om att synliggöra hela vårt lands språkliga och kulturella arv i etern och på nätet.

Mats Berglund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)